

dnia 12.08.2020 J. Ambrasz

Dr hab. Agnieszka Gniadek, prof. UJ

Zakład Zarządzania Pielęgniarstwem
i Pielęgniarstwa Epidemiologicznego
Instytut Pielęgniarstwa i Położnictwa
Wydział Nauk o Zdrowiu
Uniwersytet Jagielloński
Collegium Medicum

Kraków, 3 sierpień 2020 r.

Ocena rozprawy doktorskiej

mgr Magda Orzechowska

nt. „ Analiza porównawcza zapadalności na wybrane zakażenia przenoszone drogą płciową w Polsce w latach 2010-2015”

Problem zakażeń wywoływanych przez patogeny przenoszone drogą płciową budzi zainteresowanie naukowców od początku odkryć mikrobiologicznych. Tym bardziej temat ten intryguje poznawczo wielu badaczy, gdyż jest związany z życiem społecznym każdej grupy osób a jednocześnie dotyka tematu tabu, tj. płciowości człowieka. Zagadnienie to w wielu kulturach nie jest przedmiotem powszechnej dyskusji, a wręcz nawet sugeruje się, że w ogóle problem ten nie istnieje. Podobnie w Polsce, kwestie chorób wenerycznych czy dermatologicznych nie znajduje się na czołówkach prasy naukowej a zagadnienia te nie są przedmiotem debat w obszarze zdrowia publicznego mimo, że powszechnie dotyczą osoby dorosłe, a nawet dzieci co wykazała Doktorantka w niniejszym opracowaniu. Dlatego też, jak sama Autorka stwierdza istnieje potrzeba prowadzenia analiz występowania chorób przenoszonych drogą płciową, gdyż brak jest wystarczającego nadzoru na tymi chorobami a także nie ma przekonania, mimo istniejących w tym zakresie uregulowań prawnych, że istnieje niepełne rozeznanie sytuacji epidemiologicznej w tym obszarze. Faktem potwierdzającym to stwierdzenie może być tylko sytuacja znikomego odsetku kobiet ciężarnych wykonujących obowiązkowe badanie w kierunku nosicielstwa wirusa HIV, czy występujące urodzenia się noworodków zakażonych kiłą wrodzoną z matek chorych na tą chorobę mimo także obowiązkowych badań serologicznych w kierunku kiły.

Wobec powyższego podjęte przez Autorkę rozprawy doktorskiej badania dokonujące analizy porównawczej zapadalności na zakażenia przenoszone drogą płciową w latach 2010-2015 w Polsce z uwzględnieniem podziału administracyjnego kraju na województwa doskonale wpisują się w potrzebę prowadzenia badań naukowych w tym obszarze i ogólnie w naukach o zdrowiu.

Przedstawiona do oceny rozprawa doktorska Pani mgr Magdy Orzechowskiej stanowi naukowe opracowanie z typowym układem, obejmującym wstęp wraz z rozważaniami teoretycznymi, cel pracy, materiał i metodykę badań, wyniki, dyskusję, wnioski a także wytyczne działań profilaktycznych zmierzających do uchronienia się przed potencjalnymi zakażeniami przenoszonymi drogą płciową. Dysertację kończą rozdziały zawierające streszczenie pracy tak w języku polskim jak i angielskim oraz wykazy: piśmiennictwa, tabel i rycina. Pracę wieńczy aneks w którym Doktorantka umieszcza opinię Komisji Bioetycznej UMB. Rozdziały zasadnicze zostały podzielone na podrozdziały gdzie szczegółowo omówiła Autorka podstawy teoretyczne niniejszej analizy, wyniki jak i dyskusję.

Rozprawa liczy 171 stron maszynopisu (wraz z piśmiennictwem liczącym łącznie 242 pozycje), 49 tabel i 41 rycin. Spis tabel i rycin obejmuje łącznie 5 stron tekstu zatem nie powinien być wliczany do maszynopisu.

Poprzedzający rozprawę wstęp składający się pięciu podrozdziałów bardzo gruntownie wprowadza czytelnika w tematykę pracy i stanowi element wyjaśniający wszystkie pojęcia uzasadniające tytuł i cel pracy. Jest to bardzo dobrze opracowana część dysertacji zawierająca jasno opisane zagadnienia odnoszące się do rysu historycznego rozwoju zakażeń przenoszonych drogą płciową, etiologii, kliniki oraz diagnostyki zakażeń przenoszonych drogą płciową takich jak kiła, rzeżączka, chlamydia oraz nierzęzątkowe zapalenie cewki moczowej i narządów rodnych, których czynnikiem etiologicznym są bakterie, etiologii, kliniki i diagnostyki zakażeń przenoszonych drogą płciową wywoływanych przez wirusy w postaci kłykcin kończystych/zakażenia narządów płciowych wywołanych wirusem brodawczaka ludzkiego, zakażeń ludzkim wirusem niedoboru odporności (HIV), zespołu nabytego niedoboru odporności (AIDS), opryszczki narządów płciowych. Kolejne zagadnienia rozważane przez Doktorantkę w części teoretycznej odnoszą się do etiologii, kliniki oraz diagnostyki zakażeń przenoszonych drogą płciową wywoływanych przez pierwotniaki i grzyby tj: kandydozy i rzęsistkowicy. W ostatnim podrozdziale wstępu Doktorantka omawia zasady profilaktyki zakażeń przenoszonych drogą płciową. Część teoretyczna jest napisana bardzo dobrym językiem naukowym, z wyszczególnieniem wszystkich ważnych zagadnień związanych z omawianymi tematami, z powoływaniem się na liczne i aktualne piśmiennictwo naukowe.

W kolejnym rozdziale dysertacji cel pracy Autorka umieszcza jasno określony cel główny wraz z 4 celami szczegółowymi oraz jednoznacznie postawionymi 4 hipotezami badawczymi. Rozdział ten zawiera także uzasadnienie wyboru tematu, w aspekcie praktycznym, który znajduje odzwierciedlenie w rozdziale 7 umieszczonym bezpośrednio po wnioskach z badań w postaci wytycznych działań profilaktycznych zmierzających do uchronienia się przed

potencjalnymi zakażeniami przenoszonymi drogą płciową. W części tej, w ocenie recenzenta brakuje jasno określonego problemu badawczego gdyż Doktorantka sama stwierdza w rozdziale dyskusja, że podjęty w rozprawie problem badawczy wysunął się w trakcie kilkuletniej pracy zawodowej, podczas gdy nigdzie jasno nie określa tego problemu.

Autorka w rozdziale (nr 3) opisuje retrospektywną metodę badawczą – dokumentoskopię, którą zastosowała w niniejszych badaniach. Używała techniki klasycznej opierając się o analizę wewnętrzną wyników uzyskanych z dokumentów którymi były: Roczniki Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego - Państwowego Zakładu Higieny, roczne zbiorcze sprawozdania o leczonych w poradni skórno-wenerologicznej MZ-14 pochodzące z 16 województw oraz dane pochodzące z Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia Ministerstwa Zdrowia oraz urzędów wojewódzkich. Dane które zbierała dotyczyły współczynników zapadalności na zakażenia przenoszone drogą płciową z lat 2010-2015 z 16 województw w zakresie: kiły (wrodzonej, późnej i wczesnej), rzeżączki, nierzeżączkowego zapalenia cewki moczowej i narządu rodnego, kłykcin kończystych, opryszczki narządów płciowych, zakażenia wirusem niedoboru odporności HIV oraz zespołu nabytego niedoboru odporności (AIDS). Analiza prowadzona była w odniesieniu do zmiennych niezależnych jakimi były wiek i płeć. Wyniki analizowano stosując statystykę opisową z wykorzystaniem programu Join point Regression Program z uwzględnieniem modeli liniowych rozkładu Poissona dla każdego ze schorzeń oceniając zmienne niezależne grupujące i liczbowe. Oszacowano także współczynnik AIC oraz wskazywano wartości ilorazów szans (OR) określające stosunek szansy wystąpienia danego zdarzenia w danej grupie do wystąpienia tego samego zdarzenia w innej porównywanej grupie, a także dokonano oceny ryzyka względnego (RR) określającego stosunek prawdopodobieństwa zajścia wybranego zdarzenia w badanej grupie względem drugiej grupy odniesienia. W opinii recenzenta Autorka winna bardziej szczegółowo opisać ten rozdział z uwzględnieniem szczegółowego objaśnienia zakresu danych oraz sposobów ich pozyskiwania z Centrum Systemów Informacyjnych Ochrony Zdrowia oraz precyzyjnego wskazania zmiennych zależnych i niezależnych wraz z wskaźnikami do tych zmiennych.

Wyniki badań zostały przedstawione opisowo na 62 stronach maszynopisu, uzupełnione 48 tabelami oraz 41 rycinami z obszerną analizą statystyczną uzyskanych danych. Opis wyników został podzielony na osiem podrozdziałów, a cztery z nich zostały podzielone na kolejne w których to zapadalność na choroby przenoszone drogą płciową analizowano pod względem miejsca (w zależności od województw), wieku, płci oraz liczby zachorowań i istotności tych zmian w zależności od poszczególnych chorób. W wynikach Doktorantka oceniała także kierunki zmian zapadalności, korelacje zachorowalności z poziomem urbanizacji oraz korelacje

pomiędzy współczynnikami zachorowalności i poszczególnymi chorobami. Istotnym elementem badania była ocena trendów zachorowań wśród analizowanych chorób. Wyniki czytelnie obrazują zależności pomiędzy wyznaczonymi zmiennymi, co prawda wyraźnie nie wskazany w części metodologicznej dysertacji. Ta część pracy jest bardzo dobrze opisana. Autorka wywiązała się dobrze z tego zadania uwypuklając zwięźle i w sposób rzetelny zmiany i powiązania w zakresie badanych czynników oraz parametrów. Na pochwałę zasługuje bardzo dobre graficzne przedstawienie wyników badania, co daje możliwość wizualnej oceny uzyskanych danych epidemiologicznych. Plusem tego badania jest także umiejętne zestawienie wyników badania w kontekście trendów i szans wystąpienia zachorowań na daną chorobę w zależności od różnych grup wiekowych. Tak przedstawione wyniki mają wartość praktyczną i po opublikowaniu mogą być dowodem naukowym wpływającym na skuteczność podejmowania działań profilaktycznych w wysoce narażonych na zachorowania grupach wiekowych.

W rozdziale dyskusja liczącej 18 stron Doktorantka analizuje uzyskane wyniki w odniesieniu do piśmiennictwa naukowego. Cytuje przede wszystkim badania publikowane w czasopiśmie anglojęzycznych i krytycznie odnosząc się do nich, a także do wyników badań własnych. Dyskusja prowadzona jest bardzo logicznie z uwzględnieniem wyników dla poszczególnych analizowanych chorób: kiły, rzeżączki, chlamydiozy i rzesistkowicy, opryszczki narządów płciowych, kłykcin kończystych i HIV.

Wnioski z badań przedstawione przez Autorkę w liczbie 7 odpowiadają w pełni na założenia badawcze i wskazują między innymi, że w latach 2020-2015 istotnie statystycznie wzrosła liczba zachorowań na wszystkie postacie kiły, rzeżączkę oraz brodawki narządów płciowych, natomiast spadła liczba niegonokokowych zakażeń narządów rodnych oraz opryszczki narządów płciowych. Zakażenia HIV oraz zachorowania na AIDS pozostały na stałym poziomie. Najwyższą zapadalność na wszystkie analizowane zakażenia przenoszone drogą płciową w Polsce odnotowano w grupie wiekowej 20 – 29 lat. Wyższe wskaźniki zapadalności wśród osób w wieku 40 – 49 lat odnotowano dla HIV, kiły i brodawek narządów płciowych, a częstość zakażeń opryszczką narządów płciowych wzrastała w grupie osób 15 – 19 lat. U mężczyzn istotnie częściej diagnozowano rzeżączkę, kiłę i HIV oraz AIDS (niezależnie od okresu zakażenia), a opryszczka narządów płciowych występowała niezależnie od płci. Nie wykazało związku stopnia urbanizacji województwa z zapadalnością na zakażenia przenoszone drogą płciową dla większości zakażeń. Związek ten potwierdzono jedynie dla występowania nowo wykrytych zakażeń HIV.

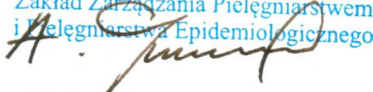
Doktorantka w dysertacji w większości odwołuje się do piśmiennictwa anglojęzycznego, które stanowi aż 96% wszystkich cytowanych źródeł. Liczną część z nich stanowią artykuły z czasopism naukowych. Ponad 60% pozycji to publikacje, które ukazały się do 10 lat od daty napisania tejże pracy. W pracy Doktorantka nie uniknęła potknięć nie mających wpływu na wartość pracy ale z obowiązku recenzenta wymienię je: pozycje piśmiennictwa nr 22, 165 i 166 nie zostały zacytowane w pracy ani jeden raz, kilkakrotnie Autorka nie zachowała należytej kolejności cytowań np. pozycje nr 20,21 znajdują się dopiero za pozycją nr 25, pozycje 64,65 i 66 są po raz pierwszy cytowane dopiero za pozycją 67, a podręczniki które znajdują się pod redakcją (np. pozycja nr 56, 87) powinny być cytowane jako rozdziały tychże podręczników, a nie jako jedna pozycja zwarta. Pojawiają się też pewne niedociągnięcia gramatyczne np. używanie przez Doktorantkę pierwszej osoby liczby mnogiej np. „naszych czasów” czy rzeczowe np. jest „*C. kefir*” a winno być *C. kefir* jest *C. stellatoidea* a powinno być *C. stellatoidea* która została taksonomicznie włączona do gatunku *C. albicans* i tak powinna być rozpatrywana.

Reasumując, praca ma wysoką wartość poznawczą i ważną dla dziedziny nauk o zdrowiu a w szczególności zdrowia publicznego. Wyniki te powinny zostać opublikowane w czasopismach naukowych także o zasięgu lokalnym oraz stanowić doskonały materiał źródłowy nie tylko dla nauczycieli akademickich czy studentów ale także decydentów oraz dziennikarzy, którzy poruszają to zagadnienie w prasie codziennej, telewizji czy mediach społecznościowych.

Konkludując, na podstawie przedstawionej mi do oceny rozprawy doktorskiej Pani **mgr Magdy Orzechowskiej**, po jej wnikliwym przeczytaniu, pomimo uwypuklenia pewnych uwag i niedoskonałości stwierdzam, **że praca ta stanowi samodzielne i oryginalne dzieło oraz spełnia wszelkie wymagania stawiane rozprawom na stopień naukowy doktora w dziedzinie nauk o zdrowiu**. Rozprawa doktorska spełnia warunki określone w art.13 ust.1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595, z późn. zm.).

Wobec powyższego wnoszę do Senatu Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku o dopuszczenie Pani mgr Magdy Orzechowskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Instytut Pielęgniarstwa i Położnictwa WNŻ UJ CM
Zakład Zarządzania Pielęgniarstwem
i Pielęgniarstwa Epidemiologicznego

dr hab. Agnieszka Gniadek, prof. UJ
kierownik